

بررسی روش های تدریس فعال و غیر فعال و معرفی چند روش تدریس در درس مطالعات اجتماعی

زهرا طیبی

دانشجو کارشناسی آموزش علوم اجتماعی دانشگاه فرهنگیان فاطمه الزهرا (س) یزد، یزد، ایران

z.tayebi2020@gmail.com

چکیده

آموزش و پرورش باید منجر به رشد همه جانبه دانش آموزان باشد. مسئله مورد توجه ما در این پژوهش بررسی روش های تدریس فعال و غیر فعال و شناخت بهترین روش های تدریس برای درس مطالعات اجتماعی است. هدف از این پژوهش کسب آگاهی و شناخت از روش های تدریس است تا معلمان بتوانند مطابق با شرایط کلاس و درسی که دارند بهترین روش ها را با بهترین کارایی به کار بگیرند. روش به کار برده شده روش توصیفی- تحلیلی با استفاده از روش کتابخانه ای است. در این پژوهش به معرفی چند نمونه از روش های تدریس پرداخته ایم و مزایای روش تدریس فعال را بر شمرده ایم. همچنین مسائلی را که در اجرای این روش پیش روی سیستم آموزشی هست نام برده ایم و به معرفی بهترین روش ها در درس مطالعات اجتماعی پرداختیم. نتایج پژوهش حاکی از آن است که، معلمان بیش از آنکه عمل کنند، حرف می زنند و از روش های خشک و قالبی که ناشی از مکتب رفتارگرایان است، استفاده می کنند؛ در نتیجه قدرت تحلیل را از شاگردان گرفتند. مدارس و معلمان به جای این روش ها باید از روش های فعال تدریس که باعث افزایش قدرت تحلیل می شود، استفاده کنند و به سطوح بالای یادگیری توجه کنند.

واژگان کلیدی: تدریس فعال، آموزش و پرورش، مطالعات اجتماعی، معلم.

۱- مقدمه

۱-۱ بیان مسئله

انسان اشرف مخلوقات است، زیرا یکی از مشخصه های اصلی انسان قدرت آفرینندگی و خلاقیت اوست. در دنیای کنونی به آفرینندگی و خلاقیت نیاز است و دنیا روز به روز در حال پیشرفت، نوآوری و کارآفرینی است. از این رو عامل اساسی برای پیشرفت در جامعه کنونی افزایش وسعت دید، قدرت خلاقیت و نوآوری است که مهمترین و زمینه ای ترین نهادی که باید مورد توجه قرار گیرد آموزش و پرورش است. بنابراین معلمان و کادر آموزشی باید به جای تأکید بر رویکرد غالبی رفتارگرایانه به سوی رویکرد ساخت گرا و شناخت گرا کشیده شوند و در دانش آموزان قدرت خلاقیت، تفکر انتقادی و سازنده را ترویج دهند. اکثر افراد جامعه ۱۲ سال را در مدارس می گذرانند و برای ورود به جامعه آماده می شوند. بنابراین محتوای آموزشی و شیوه تدریس در شکل گیری شخصیت افراد و جامعه پذیری شان نقش مهمی دارد. درس مطالعات اجتماعی یکی از دروس بسیار مهم در جامعه پذیری افراد و شکل گیری هویت افراد است به خصوص برای نوجوانان که در سن بلوغ قرار دارند و دارای حس کنجکاوی قوی هستند.

روش های تدریس فعال در کلاس درس موجب می شود افراد درگیر مباحث درسی شده و در ارتباط و مباحثه با دیگر اعضای کلاس و معلم خود استعدادها، خلاقیت و نوآوری را ارتقا ببخشند و به صورت فعال دانش خویش را ساخته و سازماندهی کنند.

۲-۱ اهداف و اهمیت پژوهش

مهم ترین و ضروری ترین عاملی که باعث می شود از روش های تدریس فعال استفاده شود، پویایی و رشد خلاقیت دانش آموزان است تا علاوه بر حوزه دانش در سایر حوزه های شناختی و فرا شناختی رشد کنند. هدف از نگارش این مقاله آشنایی با انواع روش های تدریس فعال و غیر فعال و نتایجی است که به دنبال دارد؛ تا با شناخت بهتر از انواع روش های تدریس بتوان بهترین روش را برای دروس به خصوص درس مطالعات اجتماعی که نقش بسیار موثری در جامعه پذیری و رشد و پرورش شخصیت افراد دارد معرفی کرد. حال با چند فرضیه روبه رو می شویم:

۱- روش تدریس فعال بهتر است یا روش تدریس غیر فعال؟

۲- برای تدریس مطالعات اجتماعی چه روش هایی مناسب تر است؟

۳- آیا در اجرای روش های تدریس فعال محدودیت هایی وجود دارد؟

۳-۱ پیشینه پژوهش

افراد و متخصصان زیادی در خصوص روش های تدریس فعال، کتب و مقالاتی نوشته اند که به برخی از این مقالات اشاره می کنیم. بدری گرگری و همکاران (۱۳۹۰)، در مقاله ای با عنوان مقایسه تاثیر روش تدریس مبتنی بر تفکر فعال (روش مشارکتی) و روش تدریس سنتی در یادگیری درس مطالعات اجتماعی دانش آموزان پسر، به مقایسه تاثیر روش تدریس مبتنی بر تفکر فعال (روش مشارکتی) و روش تدریس سنتی در یادگیری درس مطالعات اجتماعی دانش آموزان پسر نواحی پنجگانه تبریز پرداختند. نتایج تحلیل کوواریانس نشان داد روش تدریس مشارکتی در افزایش یادگیری کلی، عمیق و سطحی دانش آموزان تاثیر گذاشته و نسبت به روش سنتی تدریس اثربخش بوده است. میرزایی (۱۳۹۸)، در مقاله ای با عنوان راهبرد های

تدریس موثر در آموزش مطالعات اجتماعی، به نقد روش های سنتی تدریس پرداخته و دو مورد از مهمترین راهبردهای اثربخش در تدریس مطالعات اجتماعی یعنی راهبرد پروژه ها و راهبرد رویدادهای جاری را بیان کرده است. منصور (۱۳۹۹)، در مقاله ای با عنوان بررسی کارآمد روش های تدریس فعال و عینی در آموزش، به این موضوع می پردازد که کلاس های درس از نظر دانش آموزان به دلیل استفاده بیش از حد روشهای تدریس سنتی خسته کننده است که به دنبال آن کیفیت فرایند یاددهی - یادگیری کاهش پیدا می کند. مدیریت فرایندهای یاددهی - یادگیری به عنوان یک وظیفه حرفه ای و تخصصی برعهده معلمان است.

۴-۱ روش تحقیق

روش به کار برده شده در این مقاله روش کتابخانه ای و تفحص در سایر مقالات معتبر و تجزیه و تحلیل مباحث است.

۲- تعریف اصطلاحات

۱-۲ یادگیری: انسانها در تمام لحظات زندگی خود در حال یادگیری هستند. برای یادگیری تعاریف مختلفی وجود دارد، اما فضلی خانی می گوید: یادگیری موثر تنها کسب و ذخیره سازی اطلاعات و دانش ها نیست، یادگیری موثر و کارآمد، تقویت و گسترش مهارت های ذهنی، فیزیکی و طرز تفکر، یعنی دانستن، توانستن و خواستن است هر گاه این سه مقوله اتفاق افتد، یادگیری صورت گرفته است. این نوع یادگیری، محکم، پایدار، قابل استفاده و مفید است. (فضلی خانی، ۱۳۸۹)

۲-۲ تدریس: مفهوم تدریس بیانگر آن بخش از فعالیت هایی است که معلم در تعامل با شاگردان و چهره به چهره بودن انجام می دهد. (نوروزی و رضوی، ۱۳۹۹) تدریس عبارت است از تعامل، ارتباط و رفتار متقابل معلم و شاگردان، بر اساس طراحی منظم و از پیش برنامه ریزی شده و هدفدار معلم برای ایجاد تغییراتی در رفتار شاگردان.

روش های تدریس از زوایای مختلف می توان طبقه بندی کرد اما زاویه مورد نظر ما در این مقاله روش تدریس فعال و دو سویه، روش های مشارکتی و روش های یک سویه و غیر فعال است.

روش تدریس: روش سازماندهی شکل یادگیری با هدف برآورده شدن یک هدف آموزشی خاص است. در واقع روش تدریس یکی از مهم ترین عناصر مهم برنامه درسی و طراحی آموزشی به حساب می آید؛ زیرا محتوا، رسانه ها، ارزشیابی و کلیه مراحل تدریس در جای روش و الگوی تدریس قرار می گیرد و ما را به همه اهداف می رساند. هنر معلم نیز در چگونگی انتخاب اجرای روش های تدریس نمایان می شود. (فضلی خانی، ۱۳۸۹)

روش تدریس فعال را روشی می دانند که دانش آموزان در فرآیند تدریس نقش فعالی دارند و به همراه معلم به فعالیت می پردازند و به صورت ملموس با موضوع تدریس ارتباط دارند. (سلیمانی و همکاران، ۱۳۹۷)

۳-۲ پیشرفت تحصیلی: به توانایی آموخته شده یا اکتسابی فرد در موضوعات آموزشی اطلاق می شود که به وسیله آزمونهای فراگیری استاندارد شده یا آزمونهای معلم ساخته اندازه گیری میشود. به طور کلی این اصطلاح به معنای مقدار یادگیری آموزشی فرد است، به طوری که بتوان آنها را در مقوله کلی عوامل مربوط به تفاوت های فردی و عوامل مربوط به مدرسه و نظام آموزش و پرورش مورد مطالعه قرار داد.

۴-۲ دانش آموز: از لحاظ لغوی به معنی کسی است که دانش می آموزد و در اصطلاح برای اطلاق محصلان رسمی در سطح تحصیلات پیش از دانشگاه به کار می رود. (رجایی ریزی، ۱۳۹۵)

۲-۵ مطالعات اجتماعی: درس مطالعات اجتماعی به افراد کمک می کند بتوانند جامعه و فرهنگ خود را بهتر بشناسند، در دنیای امروز و فردا موفق تر عمل کنند. از منابع و امکانات محیطی به خوبی استفاده کنند و با محیط های اجتماعی شان تعامل سازنده و مطلوبی برقرار کنند. در واقع درس مطالعات اجتماعی سعی می کند زمینه های تربیت فردی و اجتماعی نوجوانان را فراهم می سازد.

از دیگر مفاهیم اساسی که روشهای تدریس نوین موجب آن می شود افزایش اشتیاق تحصیلی، باور های خود کارآمدی، و تقویت خود تنظیمی دانش آموزان است. زمانی که دانش آموزان خود به تولید دانش بپردازند اشتیاق و علاقه شان به آن کار بیشتر می شود و وقتی در کاری موفق می شوند اعتماد به نفس و حس خود کارآمدی شان تقویت می شود و باعث می شود در جامعه نیز با اعتماد به نفس بیشتری حضور یابند و از طرفی تشویق می شوند که خودشان به نحو مطلوبی بر تکالیف خود کنترل داشته باشند و برای بهبود عملکردشان تلاش کنند. و احتمال موفقیت آنها در انجام کارها بالاتر می رود.

۳- مقایسه آموزش و تدریس

آموزش فعالیتی است طراحی شده و هدفدار که هدفش این است که یادگیری را در درون یک نظام پرورشی تقویت و سرعت ببخشد. آموزش وسیله ای است برای پرورش و بر خلاف پرورش یک نظام نیست. در حقیقت آموزش جزئی تر، مشخص تر و دقیق تر از پرورش است و می تواند با حضور معلم یا بدون حضور معلم صورت پذیرد. اما تدریس توسط معلم در کلاس درس انجام می گیرد و فعالیتی هدفدار و از پیش تعیین شده است که هدفش فراهم کردن شرایط مطلوب و مناسب یادگیری به وسیله معلم برای دانش آموزان است.

۴- تفاوت روش تدریس فعال و غیر فعال

تردیدی نیست که پرورش استعداد ها و توانایی های ذاتی دانش آموزان به عنوان یک ضرورت و مسئولیت اجتماعی از مهم ترین وظایف کارگزاران جامعه و دست اندر کاران نظام آموزشی به ویژه معلمان است. در نظام آموزشی هر کشوری معلمان بیشترین و برترین نقش را به عهده می گیرند. (فروغی و مشکلائی، ۱۳۸۴)

معلمان عاملان اصلی در به کار گیری شیوه تدریس و اجرای برنامه درسی هستند. و پویایی کلاس درس و شیوه ی تدریس بستگی به تجارب و دیدگاه معلم و آگاهی او به روش های تدریس دارد. اگر برنامه ریزان درسی، طراحی برای درس ها به شیوه نوین داشته باشند اما همچنان معلمان از روش های خشک معلم محور استفاده کنند باعث می شود زحمات طراحان درسی بیهوده و پوچ قلمداد شود. بنابراین آگاه سازی معلمان و کادر آموزشی به روش های نوین تدریس امری ضروری محسوب می شود.

تدریس تنها فعالیت معلم در کلاس درس نیست بلکه فعالیتی دو جانبه از طرف معلم و دانش آموزان می باشد که در جریان آن، بین دانش آموزان با یکدیگر و معلم تعامل وجود دارد. روش تدریس را می توان به دو گروه عمده تقسیم کرد: روش های تدریس غیر فعال یا سنتی و روش های تدریس فعال.

۴-۱ روش های تدریس غیر فعال

زمانی که معلم به تدریس یکجانبه می پردازد، ارتباط موثری بین دانش آموزان و او بر قرار نمی شود، زیرا تعاملی صورت نمی پذیرد و دانش آموز در فرآیند یادگیری درگیر نمی شود. یادگیری موفق مستلزم تعامل بالای یادگیرنده با محتوای مواد

آموزشی است، تعامل واقعی فعال ساختن ذهن یادگیرنده است. تعامل یکی از مهم ترین ویژگی های است که آموزش را اثر بخش تر می سازد و به فعال شدن یادگیرنده می انجامد. (نوروزی و رضوی، ۱۳۹۹)

هر چند که امروزه نیز در کلاس های درس، گاهی نیاز به سخنرانی و توجیه سازی معلم برای دانش آموزان است. اما در کل بیشتر وقت کلاس در اختیار دانش آموزان است. اما در کلاس های تدریس غیر فعال، معلم حدود یک دوم از وقت کلاس را به تنهایی صحبت می کند و ۵۰ درصد وقت کلاس را به حرف زدن اختصاص می دهد.

در نظام آموزشی ایران، معلمان با تکیه بر روش های سنتی به ویژه سخنرانی، شاگردان را به حفظ و تکرار مفاهیم علمی ترغیب می کنند و علی رغم این که در محافل علمی و تربیتی و حتی اجرایی، صحبت از فعال بودن شاگردان و پویایی کلاس، رشد فکری و آزاد اندیشی است، اما به این نکات توجهی ندارند و فقط این حرف ها جنبه شعار گونه در بین محافل آموزشی گرفته است. از تقویت روحیه همکاری و رفاقت در بین شاگردان و رشد اجتماعی آنان صحبت می شود، اما در عمل برعکس عمل می شود و یا در نتیجه نا آگاهی کافی به نوعی رقابت ناسالم تبدیل می شود که نتیجه آن افزایش حس حسادت، کینه توزی و دشمنی در بین دانش آموزان است. شاگردان در زمینه یادگیری مفاهیم درسی کمتر با موقعیت های چالش آور مواجه می شوند، فرصت های کمتری برای تعامل، همفکری شاگردان و شاگردان با یکدیگر و معلمشان فراهم می شود، دانش آموزان به یادگیری طوطی وار ترغیب می شوند و قدرت تجزیه و تحلیل از آنها گرفته می شود، رقابت جایگزین همکاری می شود و احتمال خطر جمع گریزی و فردگرایی در بین شاگردان افزایش می یابد. در واقع آموزش، در توسعه و تقویت خلاقیت نیز بسیار موثر است و این توانایی را کاهش یا افزایش می دهد. متأسفانه آموزش موجود در مدارس دانش آموزان را به تفکر همگرا عادت داده و همین امر باعث شده آنها نگرش لازم برای تن دادن به خطر را که مستلزم تفکر واگرا می باشد به دست نیاورند. (Veiten, 1997)

بنابراین اگر روشی که معلم در کلاس اجرا می کند، یک سویه و معلم محور باشد باعث می شود که یادگیری به صورت موثر و کامل انجام نشود، چون محتوا از قبل مشخص شده است و در جریان آموزش به فراگیران انتقال می یابد. بنابراین خلاقیت و نوآوری و خلق اطلاعات جدید جایگاهی ندارد. (فضلی خانی، ۱۳۸۹)

در روش تدریس غیر فعال، فقط معلم نقش فعالی را در جریان تدریس به عهده دارد و مطالبی را که از قبل تعیین شده است به طور شفاهی در کلاس بیان می کند و دانش آموزان در این میان واکنش چندانی از خود نشان نمی دهند. به عبارت دیگر کودک برای مدرسه است، نه مدرسه برای کودک. تدریس سنتی تنها وظیفه خود را این می داند که حافظه کودک را از معلومات انباشته سازد، آن را به زیور علم بیاراید و با افکار بزرگ زینت بخشد. بنابراین خلاقیت فقط جای اندکی در آموزش سنتی دارد، پس دادن مطالب توسط شاگردان انجام می شود. بدین ترتیب ذهن شاگردان با جزئیات شتابزده و نامربوط انباشته می شود و آنها از یادگیری مطالب مهم درسی و قابل فهم محروم می گردند، و تلاشی برای پاسخ های چالش انگیز وجود ندارد.

در روش های تدریس غیرفعال و رویکرد رفتارگرا بر این باور بودند که ذهن انسان همانند لوح سفیدی است که در بدو تولد نقشی در آن وجود نداشته و از محیط متأثر می شود و کم کم یاد می گیرد، نقش می پذیرد و می تواند از اطلاعات و معلومات انباشته شود. مطابق با این رویکرد، مهمترین امتیاز کودکان بر یکدیگر، داشتن قوه حافظه قوی و جذب مطالب و حقایق بود.

در رویکرد رفتار گرا، دانش آموزان منفعل اند و تدریس نتیجه مدار است و دانش آموزان در بیشتر مواقع شنوندگان محض هستند و محیط آموزشی هم برای معلم، هم برای دانش آموزان ملال آور و خسته کننده است و روحیه کنجکاوی و مشارکت کودکان را ضعیف می کند. پر کردن این شکاف و فقدان با استفاده از روش های تدریس فعال ممکن است.

۴-۲ روش های تدریس فعال

در گذشته اعتقاد به این بوده است که کلاس خوب، کلاس های ساکت و آرام هستند و دانش آموزان خوب، دانش آموزان آرامی بودند که هر چه معلم می گفت را تایید می کردند اما امروزه ملاک و معیار کلاس موفق سازنده گرایی، انتقاد گرایی و پویایی و نشاط دانش آموزان در آن است. و به یادگیری مشارکتی که به بحث و مذاکره کشیده می شود توجه زیادی دارند.

دیدگاه دوم که به صورت فعال است از رویکرد شناختی و تدریس فرایند مدار است که یادگیری حاصل کوشش ذهنی یادگیرنده و فرایند هایی است که از طریق آن فرد بر اساس اطلاعات دریافت شده به تنظیم مجدد مفاهیم و تجاربی می پردازد که در نهایت به ایجاد الگوی جدیدی از بینش و یادگیری عمیق منجر می شود و حتی به ترکیب و خلق دانش جدید می تواند منجر شود. در روش تدریس فعال به فرایند یادگیری توجه زیادی می شود و به روش های فعال، اکتشافی و ارگانیک شهرت دارند. نقش اصلی به یادگیرنده واگذار می شود و معلم نقش تسهیل کننده را دارد.

در روش فعال دانش آموزان بیشتر فعالیت دارند و قسمت اعظم کار آموزش و تدریس به عهده دانش آموزان می باشد. در واقع یک تعامل و ارتباط متقابل دو طرفه بین دانش آموزان و معلم و دانش آموزان با یکدیگر وجود دارد. در این روش کیفیت برنامه مورد اهمیت بیشتری است. زیرا ثابت شده است دانشی که طی تفحصات و پژوهشهای آزادانه به دست می آید بهتر در ذهن باقی می ماند و یادگیری عمیق تر صورت می گیرد و به شاگرد فرصت می دهد به کسب روشهایی نائل آید که در تمام دوره زندگی مورد استفاده قرار می گیرد و به طور مداوم دامنه کنجکاوی او را توسعه می دهد و دانش آموز یاد می گیرد چگونه عقل خود را شخصاً به کار اندازد. در روش فعال؛ هر فرد، اطلاعات و معلومات را به همان شکل از محیط دیگر می گیرد، در خود جای نمی دهد. ذهن موجودی فعال است، مطالب را می گیرد، تجزیه و تحلیل و ترکیب می کند. و انبار ذخیره اطلاعات طوطی وار و انباشته شده نیست.

در روش تدریس فعال معلمان باید به روشهای گوناگون تدریس نوین مجهز باشند تا بتوانند بر اساس توانایی فراگیران خود و شرایط کلاس و محیط مدرسه، تدریس مطلوبی را ارائه دهند. با وجود همکاری دانش آموزان در فرایند تدریس و پویایی آنها در کلاس درس، پیشرفت تحصیلی دانش آموزان نیز ارتقا پیدا می کند.

بنابراین استفاده از روش فعال در ارائه درس نه تنها دانش آموزان را بر سر شوق و ذوق آورده و انگیزه یادگیری را در آنان تقویت می کند، بلکه معلم را در تبدیل محیط کلاس به جامعه کوچک و دلپذیر قادر می سازد.

میل و انگیزه نیز همواره در طول تاریخ، انسان را به حرکت در جهت دست یابی به اهدافش سوق داده است و نخستین و ضروری ترین شرط برای انجام هر فعالیت محسوب می شود، که هر فردی باید میزانی از آنرا دارا باشد. (خواجه و حسینچاری، ۱۳۹۰) در نتیجه ایجاد و پیشرفت چنین محیط هایی است که حس کنجکاوی دانش آموزان برانگیخته می شود. یکی از راهبردهایی که معلم با روش فعال در هنگام تدریس انجام می دهد، استفاده از تمایلات و کنجکاوی طبیعی کودک در حل مسائل و بیان مسائل به صورت حیرت آمیز است.

روش های تدریس فعال در پیشرفت تحصیلی دانش آموزان و همچنین در ایجاد انگیزه و رضایت خاطر، پرورش شخصیت و رشد خلاقیت آنان نیز موثر است. وظیفه معلمان در فرایند تدریس تنها انتقال واقعیت های علمی به دانش آموزان نیست بلکه باید چگونه اندیشیدن و چگونه آموختن را به شاگردان بیاموزند. آگاهی از انواع روش های نوین تدریس لازم است. چرا که هر یک در جای خویش مثمرتر هستند.

با مشارکت دانش آموزان در حین تدریس یادگیری در همه ابعاد ذهنی، عاطفی و روانی- حرکتی فرد اتفاق می افتد. دانش آموزان مسئله را در گروه کشف می کنند و از کشف آن لذت می برند و اصولاً یادگیری در اثر تعامل در گروه حاصل می شود. در این روش، قوه تفکر، قدرت حل مسئله و خلاقیت دانش آموزان تقویت می شود. همچنین در زمینه های اجتماعی و ارتباطی مهارت پیدا می کنند و احساس موثرتر و کار آمدی بهتری خواهند داشت. بنابراین رویکردهای مورد توجه در تدریس فعال، رویکرد ساخت گرا و شناخت گرا است و بر یادگیری عمیق تاکید می شود.

با توجه به موارد فوق لزوم تجدید نظر در روش های تدریس سنتی و توجه بیشتر به روش های فعال تدریس از سوی مدارس و مراکز آموزشی ضرورت پیدا می کند. در روشهای نوین با گسترش مهارت های اجتماعی و پردازش گروهی، مدرس را از سخنرانی صرف و تکرار آموخته هایش رها می سازد. فرصتهایی را پدید می آورد که یادگیرندگان بتوانند در موقعیت هایی چون کار گروهی، ارتباطات، ایجاد هماهنگی اثرگذار و تقسیم کار موفق شوند.

استفاده از وسایل آموزشی، استفاده از آزمایشگاه، شرکت در کلاس های ضمن خدمت، تخصصی شدن رشته تدریس دبیران، تعیین اهداف تدریس و ارزشیابی موجب استفاده بهتر از روش های فعال تدریس می گردد.

۵- تاثیر روش تدریس فعال در بروز خلاقیت

یادگیری واقعی با به خاطر سپردن مطالب فرق دارد. یادگیری واقعی زمانی است که دانش آموز مستقیماً در ارتباط با مواد درسی باشد و خود به ساخت دانش بپردازد و آنها را تجزیه و تحلیل کند. برای اینکه فعالیت و مشارکت و علاقه دانش آموزان را برانگیزانیم، معلم باید در فعالیت های مورد نظر خود دانش آموزان را در رقابت های طبیعی و سالم قرار دهد تا کنجکاوی آنها تحریک شود و به شکوفایی استعداد های خویش بپردازند.

در حقیقت معلم هایی که موجب رشد خلاقیت در دانش آموزان هستند در مدیریت و هدایت کلاس به روش های غیر رسمی گرایش دارند. آنها به دانش آموزان اجازه می دهند موضوعاتی را که می خواهند، انتخاب کنند. پذیرای دیدگاه های غیر معمول آنها هستند، به خلاقیت پاداش داده، در بیرون از کلاس با دانش آموزان در تعامل هستند و تشویق استقلال دانش آموزان و عملکرد مثبت آنها را به عنوان عامل موثر الگوی خلاقیت می دانند. در مقابل رفتارهای متضاد که باعث کاهش خلاقیت می شود، عبارتند از: دلسرد کردن عقاید دانش آموزان، تاکید بر تکرار یادگیری، ناامنی، سختگیری و اعمال روش های سنتی که موجب تقلیل خلاقیت می شوند.

به طور کلی در مطالعات متعددی که در زمینه کارایی روش های تدریس فعال صورت گرفته است، مطلوب بودن این روش ها را نیز نسبت به روش های تدریس غیر فعال نشان می دهد. کیفیت یادگیری در روش هایی که همراه با فعالیت بیشتر دانش آموزان باشد به رشد خلاقیت بیشتری می انجامد. شایان ذکر است یادگیری فعال در مقایسه با یادگیری غیر فعال موجب می شود ارتباط های بیشتری برای یادگیرنده ایجاد شود در نتیجه کلاس های غیر رسمی یا فعال تاثیر بیشتری در رشد خلاقیت می گذارند.

معلم به عنوان ایجاد کننده شرایط و تسهیل کننده یادگیری دانش آموزان می تواند از طریق نوآوری، انعطاف پذیری، عدم اجبار دانش آموزان به حفظ و انباشت ذهنی، شوخ طبعی، پرهیز از راهبردها و روشهای قالبی آموزش، زمینه سازی برای ابراز وجود شاگردان و افزایش اعتماد به نفس در آنان، تحریک حس کنجکاوی فراگیران و بالاخره توأم ساختن آموزش و پرورش با آموزش خلاق، به پرورش خلاقیت در کودکان و نوجوانان بپردازد.

خلاقیت با عوامل ژنتیک و موروثی ارتباط دارد، اما نمی توان منکر نقش والدین، معلم و محیط آموزشی در فراهم آوردن شرایط بالقوه برای بروز خلاقیت در یادگیری دانش آموزان شد. (افروز، ۱۳۸۰) همانطور که گفتیم معلم مهم ترین عامل در تقویت امر یادگیری و خلاقیت است. معلم، مدیر فن یادگیری است و باید کار آزموده، با علاقه و انگیزه باشد تا بتواند با تکنیک های خود، یادگیری خلاق را تسهیل بخشد. چرا که خلاقیت بستر ساز تغییر، تحول و دگرگونی است. در واقع خلاقیت در همه انسانها وجود دارد اما تفاوتش در میزان آنهاست.

خلاقیت فرایندی مداوم و مستمر است؛ در عین حال، نیازمند زمینه و بستر اولیه نیز می باشد، این مداومت در وجود فرد نوعی بی قراری، تلاش و کنکاش ایجاد می کند تا بدان جا که از خود چیزهای تازه ای به ظهور می رساند. فرد خلاق، پذیرای اندیشه های تازه است، محیطی را به وجود می آورد که در آن تجربه ها را می آفریند. زمانی که خلاقیت افزایش یافت، قدرت تجزیه و تحلیل نیز تقویت می شود و اینگونه بهتر می توان مسائل را حل نمود. یکی دیگر از اهمیت های خلاقیت این است که خلاقیت به شخصیت افراد شکل می دهد و به ارتقای کیفیت زندگی فرد می پردازد.

۶- ایده هایی برای پرورش خلاقیت در دانش آموزان

۱- دانش آموزان باید در مرکز جریان یادگیری باشند و به شکل گیری آن کمک کنند؛ تدریس تنها فعالیت معلم در کلاس درس نیست بلکه فعالیت های دو جانبه از طرف معلم و دانش آموزان می باشد که در جریان آن، بین دانش آموزان با یکدیگر و معلم تعامل وجود دارد.

۲- استفاده از بازی و مسابقه برای آموزش مطالب درسی.

۳- استفاده از فیلم ها یا کارتون های مناسب سن دانش آموزان برای آموزش مطالب درسی؛ نباید دانش آموز فقط تماشاگر باشد باید کاری کنید که با فیلم تعامل برقرار کند؛ به طور مثال: فیلم را نگه دارید و دانش آموزان را وادار کنید که ادامه فیلم را حدس بزنند یا به هر گروه بگویید که قسمتی از فیلم را نگاه کنند و درباره آن گزارشی بنویسند و پس از تمام شدن فیلم درباره آن بحث کنند به این ترتیب آنچه را که دیده اند تقویت می شود.

۴- موضوعات و مطالب درسی را برای دانش آموزان جالب و جذاب نشان دهید و از تمایلات و کنجکاوی آنها استفاده کنید. همچنین به آنها وقت دهید تا درباره موضوع فکر کنند. بنابراین معلم باید برای برانگیختن فعالیت های مورد نظر خود از رقابت های طبیعی دانش آموزان استفاده کند و آنها را وادار کند تا از روی رغبت و علاقه فعالیت نمایند و خلاقیت آنها را پرورش و شکوفا سازد. به حضور خلاقانه آنها بها دهید و به تلاش های خلاقانه آنها پاداش دهید تا زمینه خلاقیت فراهم آید. اندیشه تخیلی و تفکر ابتکاری موجب برانگیختن قدرت خلاقیت می شود.

۵- تدریس را با استفاده از روش های خلاقانه تدریس مثل روش بارش فکری، روش مشارکتی، روش پرسش و پاسخ و غیره انجام دهید و این روش ها را به دانش آموزان به صورت عملی همراه با تدریس یاد دهید.

۶- بعضی وقت ها ارائه درس را به دانش آموزان مشتاق به این کار بسپارید و به آنها در این کار کمک کنید.

۷- گاهی اوقات کلاس درس را در خارج از فضای آموزشی و در دامن طبیعت برگزار کنید و یا به صورت بازدید علمی این کار را انجام دهید.

۸- بعضی وقت ها امتحان ها را به صورت گروهی برگزار کنید یعنی اعضای هر گروه با هم سوالها را جواب دهند ولی همه با هم تعامل و همکاری داشته باشند در این صورت است که فرد ضعیف تر هم یاد می گیرد.

۹- ایجاد زنگ خلاقیت و نوآوری در مدارس.

۱۰- تهیه امکانات و تجهیزات آزمایشگاهی مناسب در مدارس و الزام کردن دانش آموزان بر استفاده از آنها در فعالیت های آزمایشگاهی. خلاقیت از طریق آزمایش، تجربه و کنکاش رشد می کند.

۱۱- نسبت به دانش آموزان بیش از حد انتظار نداشته باشیم و همچنین دانش آموزان را با یکدیگر مقایسه نکنیم؛ چون هر دانش آموز دارای تفاوت های فردی نسبت به دیگر دانش آموزان می باشد. بنابراین ارزشیابی دانش آموز باید به گونه ای باشد که دانش آموز با خودش مقایسه شود نه با دیگران.

۱۲- پرورش انتقاد سازنده و افزایش اعتماد به نفس در دانش آموزان.

۱۳- به سوالات دانش آموزان باید احترام گذاشت و آنها را راهنمایی کرد تا خودشان جواب سوال را بیابند.

۷- مسئله هایی در اجرای روش تدریس فعال

عدم آشنایی معلمان با روش های فعال تدریس، مسائل مربوط به تعامل دانش آموزان با یکدیگر، ویژگی های گروه های سنی و سطوح متفاوت مهارت آنها، حجم زیاد کتب درسی، کمبود وقت و فقدان نظارت و راهنمایی، مشکلات مربوط به کمبود منابع و مواد آموزشی، چیدمان نامناسب کلاس و تعداد دانش آموزان، گذراندن دوره های کارآموزی روش های فعال تدریس، نداشتن پیشینه علمی جهت استفاده از روش های فعال تدریس، دو زبانه بودن دانش آموزان، عدم همکاری دانش آموزان درسخوان و انجام فعالیت های گروهی، تسلط نداشتن مدرسان روش های فعال تدریس بر مطالب و محتوای دروس و عدم ارائه مثال های کاربردی، تفاوت قائل نشدن بین معلمانی که روشهای فعال تدریس استفاده می کنند با معلمانی که به شیوه سنتی تدریس می کنند توسط مدیران، کمبود جزوه های آموزشی در زمینه استفاده از روشهای فعال تدریس، فقدان جلسات کارگاهی به ویژه روش های فعال تدریس در مجامع عمومی و پراکنده گروه های آموزشی، حجم زیاد کتب خصوصاً کتب جدید التألیف، عدم تخصیص اعتبارات لازم برای تهیه وسایل و امکانات آموزشی، عدم تطبیق حجم محتوای کتاب های درسی با میزان ساعات تدریس هفتگی، وجود دانش آموزان فراگیر (نیمه بینا، نیمه شنوا، کم توان ذهنی، معلول جسمی و حرکتی) در کلاس درس، وجود

نیمکت های فرسوده و استاندارد نبودن فضای فیزیکی کلاس جهت انجام فعالیت های گروهی و... را می توان نام برد.

۸- معرفی برخی از روش های تدریس فعال

روش های تدریس فعال و پویا زیاد هستند و حتی خود معلم با توجه به میزان خلاقیتی که دارد می تواند روش هایی را خلق کند تا به یادگیری بهتر دانش آموزان بینجامد. حال به معرفی چند نمونه از روش های تدریس فعال می پردازیم و چند نمونه از روش های تدریسی که برای تدریس درس مطالعات اجتماعی بهتر است را توضیح می دهیم.

انواع روش های تدریس فعال: ۱- روش تلفیقی ۲- روش مکاشفه ای ۳- روش استقرایی ۴- روش مناظره ۵- روش ساخت گرای ۶- روش حل مسئله جان دیویی ۷- روش حل مسئله مدل جورج پولیا ۸- روش پرس و جو ۹- روش بدیعه پردازی ۱۰- روش پس ختام ۱۱- روش بحث گروهی ۱۲- روش ایفای نقش ۱۳- روش گردش علمی ۱۴- روش اردوی آموزشی ۱۵- روش قصه گویی ۱۶- روش نظرخواهی ۱۷- روش تخیل هدایت شده ۱۸- روش یاد سپاری ۱۹- روش بازی های تربیتی ۲۰- روش کارت های احساس ۲۱- روش نمایشی ۲۲- روش بررسی، کنترل و اصلاح ۲۳- روش بارش فکری (مغزی) و...

در درس مطالعات اجتماعی با توجه به مباحث اجتماعی و بحث های مختلفی که دارد برخی روش ها مناسب تر است. از جمله: روش بارش مغزی، روش مشارکتی و روش تدریس تلفیقی.

۸-۱ روش بارش مغزی^۱

با توجه به محدودیت زمانی در آموزش و پرورش «بدیعه پردازی» و روش «بارش مغزی» روش های پرورش خلاقیت است. در ایران، مسئله مهم این است که معلم باید چه زمینه هایی را به منظور پرورش خلاقیت کودک فراهم کند. با توجه به این امر، به نظر می رسد در سیستم آموزشی، باید دست معلم به اندازه کافی باز گذاشته شود.

روش بارش مغزی یعنی اینکه معلم سوالی را مطرح می کند و به دانش آموزان اجازه می دهد تا همه نظر هایی را که به ذهنشان می آید، بیان کنند (چه خوب چه بد). نظرهای آنها به هیچ وجه مورد قضاوت قرار نمی گیرد. در نهایت، پاسخ های آنها که روی برگه نوشته شده، جمع آوری می شود. معلم با مقایسه تمام راه حل ها، بهترین پاسخ را بر می گزیند و از این طریق، ذهن به سمت سیال شدن سوق بیشتری داده می شود. و در فرآیند مشارکت دانش آموزان ذهن یادگیرندگان فعال می شود و وارد سطوح بالای یادگیری می شوند. فضلی خانی می گوید روش بارش مغزی عبارت است از اجرای فن و گردهمایی که از طریق آن، عده ای می کوشند برای یک مسئله ی به خصوص، با تمرکز تمام افکار و اندیشه هایی که همان جا ارائه می گردد، راه حلی بیابند. (فضلی خانی، ۱۳۸۹) که قوانینی دارد: در این روش افراد اندیشه های غلط و صحیح خود را ارائه می دهند، هر گونه انتقاد یا اعتراض، روند فعالیت را کند می کند و فکر آنان را به جای تفکر در مورد موضوع به سوی انتقاد سوق می دهد. بنابراین انتقاد مغایر با اصل روش بارش مغزی است. همچنین در مراحل بارش مغزی (فکری)، هر گونه ارزشیابی و قضاوت در مورد اندیشه و نظر دیگر اعضا وقت جلسه را تلف و فکر شخص را منحرف می کند و بخش مهمی از ذهن او، متوجه عملکرد می شود. در نتیجه فرصت تفکر و بارش فکری کاهش می یابد. (همان، ۱۳۸۹)

۸-۲ روش یادگیری مشارکتی (بحث گروهی)^۲

این روش به وسیله دو پژوهشگر در دانشگاه تلاویو طراحی شد. این روش در اصل یک طرح عمومی اداره کلاس درس است که بر طبق آن دانش آموزان در گروه های کوچک به صورت گروهی، با استفاده از روش های پژوهش مشارکتی و بحث گروهی فعالیت می کنند. در این روش دانش آموزان به گروه های ۳ تا ۹ نفره تقسیم می شوند. و پس از انتخاب عنوان مورد مطالعه، هر گروه آن را به بخشهای کوچکتر تقسیم می کند و هر بخش را یکی از اعضا مطالعه می کند، در آخرین مرحله، گروه ها مجموعه آموخته ها و یافته های خود را به صورت یک کار گروهی به بقیه کلاس ارائه می دهند. این روش باعث رشد مهارت های اجتماعی در فرد می شود. در این روش فراگیران امکان بحث و تبادل نظر دارند و قدرت ارتباطی و قدرت کلامشان نیز در کنار درسشان تقویت می شود. تدریس مشارکتی، می تواند زمینه مطلوبی برای شکل گیری و تقویت پویایی و ارتقای فرهنگ کارهای گروهی در بین دانش آموزان، فراهم کند. همچنین بر همکاری دانش آموزان با هم، مستقل و خودکار بار آمدن دانش آموزان، ایجاد انگیزه مشارکت در حل مسائل چالش انگیز، افزایش مهارت های شناختی، فراشناختی و انگیزشی دانش آموزان تاکید دارد. همچنین دانش آموزان گروه مشارکتی، به جای توجه به خوشایند کردن معلم، روی کنجکاو خود تمرکز می کنند و به حل مسائلی می پردازند که چالش انگیز باشد و کمتر سراغ تکالیف آسان می روند چون در یادگیری مشارکتی به دلیل همکاری بین دانش آموزان، مسائل درسی دشوار به آسانی حل خواهند شد و دانش آموز تمایل بیشتری برای تمرکز روی این مسائل خواهد داشت، همچنین این دانش آموزان نسبت به گروهی که با روش سنتی آموزش دیده اند، بهتر قادرند برای

1. brainstorming

2. group discussion

یادگیری خود برنامه ریزی کنند و میزان خودآگاهی آنان افزایش می یابد و با نظارت بر انجام تکالیف درسی خود و همکلاسی هایشان به افرادی خود تنظیم تبدیل می شوند که انگیزه زیادی برای پیشرفت تحصیلی در خود ایجاد می کنند. و در یادگیرنده باعث می شود فرد به توانایی های خود برای مطالعه اعتماد کند و با علاقه بیشتری به مطالعه مطالب درسی بپردازد که این موارد باعث افزایش پیشرفت تحصیلی و خودکارآمدی دانش آموزان می شود. (صفری و همکاران، ۱۳۹۶)

یادگیری مشارکتی به مواردی چون رشد عزت نفس دانش آموزان، تجارب یادگیری بیشتر، بهبود رضایت خاطر دانش آموزان، نگرش مثبت به مواد آموزشی، چالش برانگیزی بیشتر، فراهم سازی درک عمیق تر دانش آموزان اشاره می کند.

۸-۳ روش تلفیقی^۲

امروزه برنامه درسی تلفیقی و در هم تنیده مورد استقبال برنامه ریزان آموزشی و درسی است. و با توجه به اینکه هر یک از موضوعات درسی دارای هدف های چندگانه و متنوع است بدیهی است که استفاده از روش های خطی و تک بعدی، کارآمدی مطلوب را نخواهد داشت. و بهتر است برای ارائه چندین موضوع چند وجهی از روش های تدریس تلفیقی استفاده نمود. به عبارت دیگر یک واحد درسی را با استفاده از چند روش تدریس می توان پی گیری نمود (فضلی خانی، ۱۳۸۹). در واقع استفاده از روش تدریس تلفیقی باعث می شود دانش آموزان با انواع سبک های یادگیری در کلاس درس فعال شده و خود به ساخت دانش بپردازند و در کلاس فضای شاد، با نشاط و پرانرژی حاکم شود. و افراد انگیزه ی بیشتری برای حضور در کلاس و شرکت در بحث ها پیدا کنند و از طرفی مهارت های ارتباطی، کلامی و حرکتی آنها در کنار توانایی های شناختی شان رشد یابد.

روش تلفیقی مورد انتخاب ما برای درسی همچون مطالعات می تواند تلفیقی از روش های مشارکتی و بحث گروهی، روش بارش مغزی و همچنین روش سخنرانی معلم به عنوان ابزاری برای رفع بد فهمی ها باشد. همچنین معلم افزون بر آگاهی های لازم در زمینه محتوا و ماده درسی باید درباره شیوه های طراحی آموزشی، ارزشیابی و... نیز دانش و مهارت کافی داشته باشد.

۹- به کار گیری روش های تدریس فعال در درس مطالعات اجتماعی

نحوه آموزش مطالعات اجتماعی، به خاطر اینکه نقشی بنیادین در جامعه پذیر کردن و کسب مهارت های اجتماعی دانش آموزان دارد، باید برای جست و جوگری برای حقیقت و ادراک مفاهیم باشد نه به خاطر سپاری محض مفاهیم و مطالب. در آموزش دروس مطالعات، معلم باید سعی کند از روش های فعال تدریس استفاده کند. مطالعات اجتماعی درسی است که با زندگی افراد در اجتماع مرتبط است و افراد به خوبی می توانند با استفاده از روش های تدریس فعال در آن مشارکت داشته باشند. به خصوص که افراد در سن بلوغ و رشد شخصیت اجتماعی و هویت یابی خود هستند، باعث می شود بهتر بتوانند در گروه و فعالیت های گروهی شرکت کنند و به جامعه پذیری شان کمک می کند. استفاده از روش های تدریس سنتی باعث می شود افراد در جامعه خویش حالتی منفعلانه داشته باشند و استعداد هایشان آنطور که باید رشد نکند. اما اگر معلم از شیوه تدریس فعال در کلاس خود استفاده کنند، دانش آموزان به یادگیرندگانی فعال تبدیل می شوند، که در فرایند تدریس دیگر حالت منفعلانه ندارند. در مباحث شرکت می کنند، یادگیری موثر در آنها صورت می گیرد، تفکر انتقادی آنها تقویت می شود، با بحث و گفت و گو با یکدیگر و شنیدن نظر های دیگران، یاد می گیرند قدرت انتقاد پذیری خود را بالا ببرند و ارتباط موثری با دیگر اعضای جامعه داشته باشد و احتمال بروز ناهنجاری های مختلف در جامعه کمتر می شود و همچنین موجب تقویت کنجکاوی، جست و جوگری، تفکر خلاق و تفکر نقاد، رشد قضاوت شناختی و ارزشی- اخلاقی دانش آموز شود. (سلسبیلی، ۱۳۸۵) معلم می تواند در تدریس درس مطالعات اجتماعی از روش تلفیقی استفاده کند. به این صورت که ابتدا

³. integrated

کلیبی انگیزشی پخش کند تا در دانش آموزان انگیزه و علاقه ایجاد کند. سپس از دانش آموزان بخواهد نظرشان را در مورد کلیپ بگویند و حدس بزنند که موضوع درس امروز چیست. و بازخورد مناسب به نظرات بدهد و در مورد اهداف و اهمیت درس با دانش آموزان صحبت کند تا مشارکت بیشتر دانش آموزان در درس را ایجاد کند. سپس دانش آموزان را به گروه های ۴ تا ۵ نفره تقسیم کرده و به صورت مشارکتی و پرسش و پاسخ های مکرر ذهن دانش آموزان را درگیر کند و آنها را وارد بحث کند تا خود دانش آموزان با بحث گروهی، مباحث را در ذهن شکل دهند، تحقیق کنند و نظرشان را مطرح کنند و برای نظرهایشان جمع را قانع کنند و دلیل بیاورند. از طرفی معلم می تواند با استفاده همزمان از روش بارش مغزی پویایی کلاس را افزایش دهد و دانش آموزان کم حرف را وارد بحث کند؛ امروزه استفاده از روش های تدریس تلفیقی پیشنهاد می شود. این گونه علاوه بر افزایش خلاقیت و گسترش وسعت دید، اعتماد به نفس دانش آموزان کمرو نیز افزایش پیدا می کند و در اجتماعی شدن دانش آموزان موثر است و به درس علاقه مند می شوند؛ زیرا فضای مشارکتی و دوستانه ای بر کلاس حاکم می شود. از طرفی معلم متکلم وحده نخواهد بود و با مشاهده دانش آموزان فعال، انگیزه و شوق بیشتری به کارش پیدا می کند. همچنین معلم از روش سخنرانی در بین بحث، برای رفع بدفهمی ها و ارائه توضیحات تکمیلی استفاده می کند. معلم باید برای هر درسی که می خواهد تدریس کند، طرحی بچیند تا بتواند به نحو احسن تمام اهداف یادگیری و آموزشی را پوشش دهد و مناسب با درس مورد نظر روش تدریس خلاقانه ای به کار ببرد و اطلاعات و معلومات خود را از محتوای درسی و روش های تدریس ارتقا دهد.

۱۰- نتیجه گیری

در این مقاله ابتدا به تعریف برخی از واژه های اساسی همچون تدریس، دانش آموز، آموزش و پرورش و غیره پرداختیم و سپس انواع روش های تدریس فعال و غیرفعال را مورد بررسی قرار دادیم. همچنین از مزایا و مسئله هایی که هرکدام به وجود می آورند و با آن مواجه هستند صحبت کردیم. متوجه شدیم که رویکرد رفتار گرا بیشتر به روش های تدریس سنتی و غیر فعال توجه دارد اما رویکرد های ساخت گرا و شناخت گرا بیشتر بر روش های تدریس فعال متمرکز هستند. چیزی که در جریان تفحص و مطالعه به دست آمد حاکی از آن است که روش تدریس فعال برای عصر حاضر ضروری و لازم است اما همچنان با مسائل و موانعی برای اجرا مواجه است همچون عدم آشنایی و درک درست معلم و دانش آموز نسبت به این روشها، کمبود امکانات، کوچک بودن محیط و فضای آموزشی و... معلمان باید نسبت به انواع روش تدریس فعال اطلاعات کسب کنند و در دروس خود از آن بهره ببرند. مباحث این مقاله در جهت تایید و گسترش یافته های قبلی پژوهشگران است. یکی از دروسی که روش تدریس فعال، به خوبی در آن قابل اجرا است درس مطالعات اجتماعی است، که با استفاده از روش های فعال مثل: روش مشارکتی و بحث گروهی، بارش مغزی و یا روش های تلفیقی می توان دانش آموزان را درگیر مباحث کرد و یادگیری، قدرت تجزیه و تحلیل آنها را افزایش داد و آنها را با تفکر نقادانه و موثر تعلیم و تربیت داد. امروزه که علم گسترش پیدا کرده و مباحث مرتبط به یکدیگر است بهترین روش را، روش تلفیقی می دانند. پیشنهاد می کنیم پژوهشگران تدریس انواع دروس را با استفاده از روش های تدریس فعال توضیح دهند و به معرفی روش های جدیدتری در تدریس بپردازند، تا معلمان کشور بتوانند با انواع روش های تدریس آشنا شوند و آنها را متناسب با سطح کلاس و درسشان استفاده کنند.

منابع

- افروز، غلامعلی، تابستان و دانش آموزان_ خلاقیت ها و آسیب پذیری ها، پیوند، شماره ۲۶۱-۲۶۳، تابستان ۱۳۸۰.
- بدری گرگری، رحیم، رضایی، اکبر، جدی گرگری، جواد، مقایسه تاثیر روش تدریس مبتنی بر تفکر فعال (روش مشارکتی) و روش تدریس سنتی در یادگیری درس مطالعات اجتماعی دانش آموزان پسر، فصلنامه علوم تربیتی، سال چهارم، شماره ۱۶، زمستان ۱۳۹۰.

- خواجه، لاله، حسینچاری، مسعود، بررسی رابطه اضطراب اجتماعی و جنبه روانی-اجتماعی کلاس با خودکارآمدی تحصیلی در دانش آموزان دوره راهنمایی، *فصلنامه روانشناسی تربیتی*، دوره ۱، سال هفتم، شماره ۲۰، بهار و تابستان ۱۳۹۰.
- رجایی ریزی، حمید، اندیشنامه چیست؟، دیباچه، ۱۳۹۵.
- سلسیلی، نادر، کاربرد رویکرد حل مسئله در طراحی و تدوین برنامه درسی مطالعات اجتماعی دوره راهنمایی، *فصلنامه مطالعات برنامه درسی*، دوره اول، شماره سوم، پاییز ۱۳۸۵.
- سلیمانی، زهره، رستگار، احمد، زمانی، فاطمه، ارائه مدل علی روابط ادراک از اهداف پیشرفت و کاربرد روش های فعال تدریس: نقش واسطه ای هیجانات تدریس در میان دبیران تربیت بدنی، *مطالعات روانشناسی ورزشی*، دوره ۷، شماره ۲۵، پاییز ۱۳۹۷.
- صفری، نوش آفرین، قاسم پور، مریم، طاهری، زهرا، تاثیر فناوری آموزشی و راهبردهای یادگیری شناختی و فراشناختی بر پیشرفت تحصیلی و خودکارآمدی دانشجویان کشاورزی دانشگاه پیام نور لرستان، *فصلنامه پژوهش مدیریت آموزش کشاورزی*، دوره ۹، شماره ۴۱، تابستان ۱۳۹۶.
- فروغی، احمد علی، مشکلاتی، پروانه، تاثیر روش تدریس بحث گروهی بر خلاقیت دانش آموزان سال دوم مدارس راهنمایی ناحیه ۳ اصفهان در درس علوم اجتماعی، *دانش و پژوهش در علوم تربیتی*، شماره ۵ و ۶، بهار و تابستان ۱۳۸۴.
- فضلی خانی، منوچهر، راهنمای عملی روشهای فعال و اکتشافی در آموزش، چاپ چهارم، تهران، انتشارات آزمون نوین، ۱۳۸۹.
- میرزایی، جمشید، راهبردهای تدریس موثر در آموزش مطالعات اجتماعی، *فصلنامه علمی تخصصی پژوهش در آموزش مطالعات اجتماعی*، دوره اول، شماره ۲، ۱۳۹۸.
- منصوری، اعظم، بررسی کارآمدی روش های تدریس فعال و عینی در آموزش، *یازدهمین کنفرانس ملی آموزش شیمی ایران*، ۱۳۹۹.
- نوروزی، داریوش، رضوی، سید عباس، مبانی طراحی آموزشی، چاپ نهم، تهران، انتشارات سمت، بهار ۱۳۹۹.
- VEITEN, W. (1997) "Psychology themes and variations" 3rd, santaclara. University, New York: McGraw- Hill.

Investigating active and inactive teaching methods and introducing several teaching methods in social studies

Zahra Tayebi

BS student in Social Sciences Education, Farhangian University, Fatemeh Al-Zahra, Yazd, Yazd, Iran

z.tayebi2020@gmail.com

Abstract

Education must lead to the all-round growth of students. Our focus in this study is to examine active and passive teaching methods and identify the best teaching methods for social studies. The purpose of this study is to gain knowledge and understanding of teaching methods so that teachers can use the best methods with the best efficiency in accordance with the conditions of the class and the classroom. The method used is descriptive-analytical method using library method. In this research, we have introduced some examples of teaching methods and enumerated the benefits of active teaching methods. We have also mentioned the issues facing the educational system in implementing this method and introduced the best methods in the social studies course. The results show that teachers talk more than they act and use dry and stereotyped methods that are derived from the behaviorist school; As a result, they took away the power of analysis from the students. Instead, schools and teachers should use active teaching methods that increase analytical power and pay attention to high levels of learning.

.Keywords: Active teaching, education, social studies, teacher.